

Република Србија
АПЕЛАЦИОНИ
СУД У БЕОГРАДУ
Гж 1408/20
11.3.2021. године
Београд

АПЕЛАЦИОНИ СУД У БЕОГРАДУ, у већу састављеном од судија Драгане Бољевић, председника већа, Снежане Живковић и Милице Аксентијевић, чланова већа, у парници тужиоца АА из ..., ..., кога заступа Радица Костадиновић, адвокат из Гроцке, Булевар Ослобођења 53б, против тужених ББ из ..., ..., ВВ из ..., ... и ГГ из ..., ..., ради утврђења, одлучујући о жалби тужиоца изјављеној против пресуде Другог основног суда у Београду П 5284/18 од 19.11.2019. године, у седници већа одржаној 11.3.2021. године, донео је

РЕШЕЊЕ

УКИДА СЕ пресуда Другог основног суда у Београду П 5284/18 од 19.11.2019. године и спис ВРАЋА истом суду на поновно суђење.

Образложење

Побијаном пресудом (ставом првим изреке) одбијен је тужбени захтев за утврђење да је тужилац стекао право својине на 308 m², односно 308/1844 идеалних делова катастарске парцеле ..., земљиште под зградом-објектом пов. 131 m², земљиште под делом зграде пов. 31m², земљиште под зградом-објектом пов. 99 m², земљиште под зградом-објектом пов. 81m² и њива треће класе површине 1502 m², све укупне површине 18,44 ари на потесу "...", уписане у лист непокретности ... к.о. Ставом другим изреке одлучено је да свака странка сноси своје трошкове поступка.

Тужилац је благовремено изјавио жалбу против наведене пресуде побијајући је због погрешне примене материјаног права.

Испитујући првостепену пресуду у смислу одредаба члана 386. Закона о парничном поступку – ЗПП ("Службени гласник РС", бр. 72/11, 49/13- одлука Уставног суда, 74/13- одлука Уставног суда, 55/14, 87/18, 18/20), Апелациони суд у Београду је оценио да је тужиочева жалба основана.

Према образложењу побијане пресуде, јула 1978. године тужилац је купио од ДД део катастарске парцеле ... к.о. ..., површине 3 ара (који фактички има површину од 308

m2) о чему је сачињено неовверено писмено (у коме су били означени ДД, као продавац и тужилац као купац, с тим што је на месту потписа за продавца потпис ЂЂ, док не месту потписа купца потпис недостаје), и од тада је у несметаној државини купљеног дела, на коме је изградио и кућу. Књижни сувласници предметне парцеле са по 1/3 су: ЕЕ и ЖЖ, који су преминули, и тужени ГГ. Наследник ЖЖ је тужени ВВ, а један од наследника ЕЕ је његова кћерка тужена ББ. Међутим, осим тужене ББ, ЕЕ имао је још двоје деце која су преминула, и то сина ЗЗ који није био ожењен, нити је имао деце, и кћерку ИИ. Правни следбеници ИИ су њена деца: ЈЈ и КК, која је и правни следбеник ЗЗ. Тужилац је 10.5.2019. године проширио тужбу и на КК и ЈЈ, којима је суд доставио тај поднесак тужиоца уз налог да се у року од осам дана изјасне да ли пристају на проширење тужбе, али се они о томе нису изјаснили. Првостепени суд је неизјашњавање (ћутање) КК и ЈЈ сматрао њиховим несаглашавањем да тужба буде проширена и на њих, и како их стога није сматрао туженима, заказао је рочиште за главну расправу на које их није позвао и на том рочишту, одржаном 19.11.2019. године, извео доказе и донео побједану пресуду.

Побијаном пресудом првостепени суд је закључио да је у питању спор који се због природе правног односа може решити само на једнак начин према свим супарничарима (јединствени супарничари) због чега се они сматрају као једна парнична странка, и да су у таквом спору тужбом морала да буду обухваћена сва лица која су учесници материјално-правног односа, а како она тужбом нису обухваћена, јер новотужени нису пристали на проширење, суд је одбио тужбени захтев као неоснован, применом члана 211. став 2. ЗПП.

Осим тога, првостепени суд је закључио да је уговор од 1978. године ништав, како због тога што није закључен у прописаној (судски овереној) форми, у смислу чл. 70. Закона о облигационим односима – ЗОО и 10. Закона о промету непокретности (“Службени гласник СРС”, бр. 15/74 и 14/77) важећег у време закључења тог уговора, тако и због тога што је предметна парцела била у друштвеној својини у смислу Закона о национализацији најамних зграда и грађевинског земљишта (“Службени лист ФНРЈ”, бр. 52/58, ступио на снагу 26.12.1958. године). Ово стога што су, на основу тог закона, национализована и послата друштвена својина грађевинска земљишта у градовима и насељима градског карактера (члан 1), с тим што су она остала у поседу ранијег сопственика, све док га они, на основу решења општинског народног одбора, не предају у посед општини или другом лицу ради изградње зграде или другог објекта, или ради извођења других радова (члан 38). Законом о грађевинском земљишту (“Службени гласник СРС”, бр. 20/79) био је забрањен промет таквог земљишта и 1978. године, и оно се није могло отуђити из друштвене својине (члан 14). С обзиром да су принудни прописи забрањивали промет права коришћења предметног земљишта, првостепени суд је нашао да је и из тог разлога ништав уговор од 1978. године, сагласно члану 103. ЗОО, о чему суд води рачуна по службеној дужности у смислу члана 109. ЗОО. Коначно, будући да су уговорне стране морале бити свесне ништавости закљученог правног посла, тужилац није могао да буде савестан држалац у смислу члана 72. Закона о основама својинскоправних односа – ЗОСО, а како је савесност један од кумулативних услова за стицање права својине одржајем, првостепени суд је закључио и да нису испуњени ни услови из члана 28. ЗОСО, због чега је и због тога тужбени захтев оценио неоснованим. При томе је првостепени суд

имао у виду да су тужени признали тужбени захтев, али је нашао да то није од утицаја на другачију одлуку, с обзиром да је утврђено да тужилац захтева право својине на основу ништавог правног посла, па се признање тужених има сматрати као недозвољено располагање, које је у супротности са принудним прописима, а на шта суд пази по службеној дужности у смислу одредбе члана 3. став 3. ЗПП.

Оваква одлука првостепеног суда не може се прихватити као правилна јер је, пре свега, захваћена битном повредом одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 7. ЗПП, којом је прописано да битна повреда одредаба парничног поступка увек постоји ако странци незаконитим поступањем, а нарочито пропуштањем достављења, није дата могућност да расправља пред судом. О овој повреди парничног поступка другостепени суд води рачуна по службеној дужности у смислу члана 386. став 3. ЗПП.

Образлажући свој став о томе да је првостепени суд погрешно протумачио процесне одредбе, тужилац жалбом указује да његов поднесак од 10.5.2019. године не представља преиначење тужбе из члана 199. став 2. ЗПП којим је прописано да је, после достављања тужбе туженом, за преиначење тужбе потребан пристанак туженог, који члан иначе и овлашћује суд да дозволи преиначење и када се тужени томе противи, ако сматра да би то било целисходно за коначно решење односа међу странкама и ако оцени да поступак по преиначеној тужби неће знатно да продужи трајање парнице. Међутим, наведена аргументација тужиоца није прихватљива. Одредбама ЗПП јасно је прописано шта представља преиначење тужбе - објективно (члан 200) и субјективно (члан 201), па је тако преиначење тужбе промена истоветности захтева, повећање постојећег или истицање другог захтева уз постојећи (члан 201. став 1), односно утужење другог лица уместо првобитног туженог (члан 201. став 1), док у конкретном случају новотужени нису утужени уместо дотадашњих тужених, па се не ради о субјективном преиначењу тужбе.

Имајући у виду да је поднеском тужилаца од 10.5.2019. године тужба проширена и на КК и ЈЈ, узвећ до тада означене тужене, та ситуација је уређена одредбама члана 205. ЗПП, које је и првостепени суд применио и коментарисао. Наиме, одредбама члана 205. ЗПП прописано је и да: више лица могу једном тужбом да буду тужени (супарничари) ако су, између осталог, у погледу предмета спора у правној заједници (став 1), као и да до закључења главне расправе, под условима из става 1. овог члана, тужба може да буде проширена на новог туженог са његовим пристанком (став 2), при чему лице на које се тужба проширује мора да прими парницу у оном стању у коме се она налази у тренутку ступања у парницу (став 3). С тим у вези, првостепени суд је правилно поступио када је поднесак тужиоца од 10.5.2019. године, доставио КК и ЈЈ на изјашњење о томе да ли пристају на проширење тужбе. Међутим, првостепени суд је погрешно сматрао да неизјашњавање тих тужених о проширењу тужбе на њих представља несаглашавање са проширењем тужбе.

Иако је несумњиво да је чланом 205. став 2. ЗПП прописано да је за проширење тужбе потребан пристанак новог туженог, првостепени суд је, при тумачењу појма "пристанак туженог" требало да има у виду правила на којима почива ЗПП и циљ у складу са којим су она мењана, нарочито почев од 2011. године. Наиме, парнични поступак води се искључиво по захтеву странака, које њиме могу слободно да

располажу, што значи да га се одрекну, да признају захтев противне странке и да се поравнају (члан 3). Исто тако, суд одлучује у границама захтева који су постављени, с тим што је дужан да пружи могућност странци да се изјасни о захтевима, предлозима и наводима противне стране, и не може своју одлуку да заснује на чињеницама о којима странкама није пружена могућност да се изјасне, осим ако законом није другачије прописано (члан 5. ст. 1. и 3). Осим тога, парничне странке су те које су дужне да изнесу све чињенице на којима заснивају своје захтеве и да предложе доказе којима се утврђују те чињенице (чл. 7. став 1. и 228), а суд разматра и утврђује само чињенице које су странке изнеле и изводи само доказе које су странке предложиле (члан 7. став 2). Правила доказивања такође указују на дужност парничних странака да буду активне у поступку, па се тако не доказују чињенице које странка није оспорила (члан 230. став 1), а ако суд на основу изведених доказа (члан 8) не може са сигурношћу да утврди неку чињеницу, одредбама члана 231. ЗПП је прописано да ће суд о постојању чињенице применити правила о терету доказивања (став 1), према којима странка која тврди да има неко право, сноси терет доказивања чињенице која је битна за настанак или остваривање права (став 2), а странка која оспорава постојање неког права сноси терет доказивања чињенице која је спречила настанак или остваривање права или услед које је право престало да постоји (став 3). Шта више, уколико се тужени не изјасни о тужби, односно не поднесе одговор на тужбу, суд доноси пресуду којом се усваја тужбени захтев, на основу члана 350. ЗПП и под условима њиме прописаним.

Цитиране одредбе ЗПП захтевају од странака активну улогу (знатно активнију него по раније важећем ЗПП), па неизјашњавање парничне странке по налогу (ћутање, пасивно држање) да се изјасни да ли пристаје на проширење тужбе не треба сматрати несаглашавањем са проширењем тужбе. Тужени су, као и супротна парнична странка, овлашћени да располажу својим процесним правима и ситуација у којој су они пасивни и своја процесна права не користе не може се рачунати на штету супротне стране, већ на штету њих самих, пошто се својим правима не користе активно. Због тога је, по мишљењу другостепеног суда, првостепени суд погрешно протумачио као противљење ситуацију у којој тужени на које је тужба проширена нису поступили по налогу првостепеног суда да се изјасне да ли пристају на проширење тужбе. Уместо тога, првостепени суд је требало, а с обзиром да се новотужени нису противили проширењу тужбе на њих, да сматра да се ти тужени нису противили проширењу тужбе и да такав поступак сматра саглашавањем, а затим и да те тужене позове на рочиште на коме је одржана и закључена главна расправа, што је суд пак пропустио да учини. Поступивши на такав начин, првостепени суд туженима КК и ЈЈ није дао могућност да расправљају пред судом и тиме је начинио битну повреду одредаба парничног поступка која је била од утицаја на доношење законите и правилне пресуде, због чега је првостепена пресуда морала бити укинута применом члана 391. став 1. ЗПП. Иста повреда постојала би и да је суд поднесак тужиоца од 10.5.2019. године сматрао уређењем тужбе, за које није потребан пристанак тужених, јер би и тада било неопходно да суд позове све тужене на рочиште за главну расправу.

С обзиром на битну повреду одредаба парничног поступка на коју је указано овим решењем морале су бити укинуте и првостепена пресуда, на основу члана 391. став 1. ЗПП и одлука о трошковима поступка која зависи од коначног исхода спора и успеха парничних странака у њему, на основу члана 165. став 3. ЗПП.

У поновном суђењу првостепени суд ће поступити у смислу члана 398. и 313. ЗПП-а, имајући у виду околности на које му је указано овим решењем и затим поново оценити да ли је тужилац био савестан (од 1996. године) држалац предметне непокретности, нарочито и имајући у виду и радове које је на њој извео и начин на који ју је користио као и чињеницу да је више од 40 година несметано држи. При томе ће првостепени суд имати у виду да за савесност државине, нарочито када се имају у виду околности конкретног случаја, није неопходно да државина буде стечена на основу пуноважног правног посла. У супротном, уколико би се за савесност државине захтевало да државина почива на пуноважном правном послу, право својине на основу одржаја могло би да буде стечено само на основу законитог одржаја у смислу члана 28. став 2. у вези са чланом 72. став 1. ЗОСО, а не ина основу тзв. ванредног одржаја (на основу савесне државине која је трајала дуже од 20 година) која је правна могућност уређена одредбама чланова 28. став 4. и 72. став 2. ЗОСО. Да би се државина сматрала савесном, потребно је да држалац не зна или не може знати да ствар коју држи није његова, односно да држалац ствар држи у оправданом уверењу да је он тај који има право да располаже стварју, без обзира на правну ваљаност правног посла којим је државину стекао.

С тим у вези, а ради правилне примене материјалног права, првостепени суд ће ценити као логичку целину чињенице конкретног правног односа. Наиме, несумњиво је да је тужилац државину дела предметне парцеле стекао на основу правног посла са земљишно-књижним носиоцем права коришћења те парцеле (Борка Илић) на основу правног посла који је био закључен у неваљаној форми, супротно одредбама члана 10. тада важећег Закона о промету непокретности ("Службени гласник СРС", 15/74, 14/77) којим је било прописано да уговор на основу кога се преноси право коришћења или право својине на непокретности мора бити сачињен у писменом облику, а потписи уговорача оверени код суда и да такав уговор, у супротном, не производи правно дејство, како је то иначе правилно закључио и првостепени суд. Такође је несумњиво да је у време када је био учињен (1978. године) промет права коришћења био забрањен одредбама материјалног права на које се првостепени суд позвао. Међутим, у време тако извршеног промета, већ је постајало јасно да право коришћења национализованог земљишта у друштвеној својини оптерећује реални живот и правни саобраћај, па су увелико закључивани (чак и судски оверавани), нарочито у Калуђерици, уговори којима је право коришћења трајно преношено на различите начине (у форми уговора о трајном коришћењу, дугорочном закупу и слично), па и фактички, као што је то учињено у конкретног случају. Управо је потреба прилагођавања овој појави и уобличавања нових правних односа, као и правних односа у настајању, ускоро довела до битних промена у правном поретку Србије. Став првостепеног суда о ништавости уговора закљученог између тужиоца и правног претходника тужених, до кога је првостепени суд дошао иначе правилним тумачењем поменутих законских одредаба, и са тим ставом повезано питање квалитета тужиоцеве државине, био је правилан и прихватљив до доношења Устава Републике Србије од 1990. године ("Службени гласник РС", бр.1/90).

Устав од 1990. године био је устав дисконтинуитета, којим су уведене капиталне промене у правни поредак Републике Србије (која престаје да буде социјалистичка република заснована на јединству власти) у којој је концепт друштвене својине (па

тима и права коришћења на национализованом земљишту) драстично губи на значају изједначавањем свих облика својине (члан 56. ст. 1 и 2) и наставком започетог процеса приватизације. Решење тог устава о једнакој правној заштити свих облика својине директно је супротно концепту који је важио до његовог доношења у коме је друштвена својина имала претежан и примаран значај. Отуда су се, а нарочито након што је 1996. године измењен Закон о основама својинскоправних односа (“Службени лист СРЈ”, бр. 26/96 од 29.06.1996. године), стекли услови да се квалитет државине тужиоца поново сагледа. Наиме поменути изменама ЗОСО од 1996. године престале су да важе дотадашње забране стицања одржајем: права својине на земљишту у друштвеној својини (члан 29) и права службености на непокретности која је друштвено средство у друштвено правном лицу (члан 55). Шта више, доношењем Закона о планирању и изградњи (“Службени гласник РС”, бр.43/2003) дозвољено је прометовање правом коришћења земљишта у друштвеној својини (члан 84. став 4).

У контексту тих свеобухватних и темељних промена, које су суштински мењале правни поредак, првостепени суд ће имати у виду и тумачити одредбе члана 103. и 107. ЗОО, којима је прописано да је ништав уговор који је противан принудним прописима, између осталог, као и да ништав уговор не постаје пуноважан када забрана или било који други узрок ништавости накнадно нестане, али и да се ништавост не може истицати ако је забрана била мањег значаја а уговор извршен. Дакле, приликом оцене савесности државине тужиоца, првостепени суд ће имати у виду и сагледавати их као целину, како темељне промене правног поретка које су омогућиле прилагођавање правног система новонасталим односима и даље правно уређење тих односа, тако и све околности конкретног случаја с тим у вези. Уколико се, у моменту заснивања, државина тужиоца могла сматрати несавесном због тога што је заснована на ништавом правном послу од 1978. године, већ од 7.7.1996. године (када је ступио на снагу Закон о изменама и допунама Закона о основама својинскоправних односа), државина тужиоца могла је постати савесна нарочито када се има у виду да је он и пре тога, скоро 20 година, а и након тога, све до подношења тужбе у овом поступку (22.11.2018. године) био несметан у својој државини. Имајући у виду наведено, као и неопходност да на поновну расправу буду позвани и тужени на које је тужба проширена, а који нису изразили своје неслагање с тим, првостепени суд ће затим, правилном применом материјалног права, поново одлучити о тужбеном захтеву.

Председник већа-судија
Драгана Бољевић,с.р.

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Јасмина Ђокић